

„A chłopaki w brecht” — komentarz do
*Bibliografii przekładów literatury polskiej
w Czechach w 2018 roku*

“And the guys cracking up” — Commentary on
*The Bibliography of Translations of Polish Literature
in the Czech Republic in 2018*

Joanna Derdowska

<https://orcid.org/0000-0002-3665-5901>

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
joanna.derdowska@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 23.09.2019 r. | Data akceptacji: 12.10.2020 r.

ABSTRACT | The bibliography of Polish literature translated into Czech in 2018 is characterized by a tendency to publish popular and commercially attractive titles: genre fiction and literature for children. The author is concerned with sample passages from Ziemowit Szczerek's translations of prose published in the *A2* literary magazine and discusses possible consequences for the target language of the euphemisation of slang and vulgarisms in the translation of gonzo journalism texts.

KEYWORDS | Polish literature in translation, translation criticism, gonzo, slang, euphemisation

O rynku wydawniczym i wyborach redakcyjnych

Analiza bibliografii przekładów literackich z języka polskiego na czeski opublikowanych w roku 2018 zdradza wiele o aktualnym stanie tego sektora rynku wydawniczego. Na jej podstawie wyróżnić można trzy główne nurty zainteresowania czeskich wydawców polską prozą: po pierwsze, wznawiano sprawdzone, klasyczne już pozycje¹, a jeśli wydawcy sięgali po nowe tytuły, były to w większości dzieła mieszczące się w szerokim spektrum literatury popularnej i gatunkowej (to po drugie), dziecięcej lub młodzieżowej (po trzecie). Wyjątek stanowi działalność jednego wydawnictwa eksportującego polski reportaż do Czech przez Słowację².

Poza tym, że uwaga wydawców nadal jest zwrócona na publikacje polskich autorów znanych w Czechach nie od dziś, bibliografia odzwierciedla także stałe zainteresowanie polską literaturą gatunkową: fantastyką³ (dwa nowe tytuły Andrzeja Pilipiuka oraz *Miecz przeznaczenia* Andrzeja Sapkowskiego, tym razem wydany w wersji audiobooka), współczesną powieścią historyczną (Bronisław Wildstein, *Nedokončený čas*) czy thrillerem (Remigiusz Mróz, *Nenalezená*). Tłumaczenia tego ostatniego utworu podjął się Petr Vidlák, autor przekładów między innymi tekstów Witolda Gombrowicza, Stefana Chwina i Olgi Tokarczuk. Barbora Gregorová zaś, utalentowana tłumaczka, która niejednokrotnie demonstrowała swoje umiejętności, między innymi w przebojowych przekładach zwichrowanego i ekscentrycznego języka Doroty Masłowskiej⁴, w roku 2018

- 1 Po raz trzeci wznowiono w Czechach *Gottland* Mariusza Szczygła w tłumaczeniu Heleny Stachovej (Dokořán — Jaroslava Jiskrová-Máj), a praskie Argo podjęło się trzeciego czeskiego wydania *Pianisty* Władysława Szpilmana w przekładzie tej samej tłumaczki. Brneńskie wydawnictwo Host ponownie wydało powieść *Bieguni* Olgi Tokarczuk w tłumaczeniu Petra Vidláka i Pavla Peča. W oficynie Plus nowego wydania doczekały się aż trzy książki Stanisława Lema (z tego *Eden* i *Opowieści o pilocie Pirxie* wyszły w poprawionej wersji).
- 2 Staraniem polsko-słowackiego wydawnictwa Absynt z Żyliny, które od chwili swego powstania w roku 2014 programowo włącza do planu wydawniczego tytuły autorów związanych z polską szkołą reportażu w tłumaczeniu na języki słowacki i czeski, w roku 2018 ukazała się książka Hanny Krall *Srdcový král* (tłum. Helena Stachová). W tym samym wydawnictwie po ponad dwudziestu latach wznowiony został przekład Dušana Provozніка *Imperium* Ryszarda Kapuścińskiego, co także wpisuje się we wspomniany nurt zainteresowania sprawdzonymi tytułami.
- 3 Jiří Trávniček na podstawie badań czytelnictwa *Čtenáři a čtení 2018* (Národní knihovna/Nielsen Admosphere) wymienia cykl o Wiedźminie Andrzeja Sapkowskiego (*Zaklínač*) jako jeden z siedmiu najpopularniejszych tytułów wśród czeskich respondentów, por. https://www.ucl.cas.cz/images/Vyzkum_2018_prezentace.pdf oraz https://www.ucl.cas.cz/images/Vyzkum_2018_infografika.pdf [dostęp: 28.08.2019].
- 4 D. Masłowska, 2004: *Červená a bílá*. B. Gregorová, přel. Praha, Odeon.

tłumaczyła trzecią część serii Arabska Saga Tanyi Valko — sześćsetstronicowy romans *Arabska krew*. Rok 2018 oznaczał, jak widać, również kompromisy.

Osobną grupę przekładów stanowią ponadto wysokiej jakości (także jeśli chodzi o szatę graficzną) publikacje dla dzieci i młodzieży. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje wielkoformatowa książka Liliany Fabisińskiej z ilustracjami Asi Gwis pt. *Houby: podivuhodné skutečnosti ze života hub, o kterých jste neměli tušení*. Jej tłumaczka, Marta Harasimowicz, została za przekład tej książki wyróżniona nagrodą Złotej Wstęgi w kategorii przekładu literatury faktu dla dzieci i młodzieży przyznawanej przez czeską sekcję Międzynarodowej Izby ds. Książek dla Młodych (IBBY).

Na marginesie tego zwięzłego komentarza można dodać informację, z pozoru techniczną, odzwierciedlającą jednak w pewnej mierze prestiż zawodu tłumacza. Mianowicie, pewnym namacalnym znakiem przemian w postrzeganiu (na początek w samopostrzeganiu) znaczenia roli tłumacza w procesie wydawniczym staje się w ostatnich latach obecność nazwiska tłumacza na okładkach książek. Przypomnijmy, że w Polsce do propagowania takiej praktyki przyczyniło się Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury, ogłaszając akcję „Tłumacze na okładki”. Podobną tendencję (choć wciąż raczej słabą) można zaobserwować także w Czechach. W 2018 roku wydawnictwo Paseka jako pierwsze podjęło oficjalną decyzję, by nazwiska tłumaczy były umieszczone na okładkach wszystkich jego publikacji przekładowych⁵. Choć nie tak programowo jak wspomniana oficyna, czynią to niekiedy również inni wydawcy. Należy do nich między innymi wydawnictwo Plus, pod którego egidą wyszła jedyna książka z omawianej tu bibliografii polskich przekładów wydanych w Czechach w roku 2018, na której okładce pojawia się nazwisko tłumacza. Chodzi o książkę Jerzego Pilcha *Nenávratně ztracené leváctví* w tłumaczeniu Jitki Lukášovej.

Jeśli chodzi o przekłady poezji oraz o przekłady publikowane w czasopismach literackich — między innymi dzięki temu, że liczba sprzedanych tomików lub egzemplarzy pisma nie musi przekładać się na „być albo nie być” danego medium — redaktorzy przy wyborze publikowanych tekstów mogą pozwolić sobie na pominięcie aspektu ich popularności wśród szerokich kręgów czytelników i kierować się własnymi preferencjami estetycznymi. W należących do tej grupy czasopismach „Plav” i „Protimluv” publikowano teksty Stanisława Ignacego Witkiewicza, Zbigniewa Uniłowskiego i Eugeniusza Tkaczyszynady-Dyckiego. Na współczesnej polskiej prozie skoncentrował się zaś dwutygodnik kulturalny „A2”. Na jego łamach ukazały się fragmenty przekładu *Mikrotyków* Pawła Sołtysa w tłumaczeniu Martina Veselki oraz dwóch tekstów Ziemowita

5 https://www.irozhlaz.cz/kultura/literatura/paseka-prekladatele-literatura_1711101032_kro [dostęp: 22.08.2019].

Szczerka przetłumaczonych przez Michała Lebduškę, który jako tłumacz debiutował rok wcześniej przekładem książki Szczerka *Przyjdzie Mordor i nas zje, czyli tajna historia Słowian*⁶. Na przykładzie jednego z tych utworów warto przyjrzeć się warsztatowi tłumacza polsko-czeskiego w kontekście pracy z językiem potocznym i slangiem typowym dla literatury gonzo.

Tłumacząc gonzo

Pisarstwo Ziemowita Szczerka uznane zostało przez krytykę i literaturoznawców za polską odmianę powstałego w posthippisowskich Stanach Zjednoczonych lat 70. stylu gonzo⁷. Stało się tak przy pełnej samoświadomości autora, który gatunek ten czyni tematem swoich intertekstualnych wypowiedzi literackich i pozaliterackich i który przetłumaczył na język polski tekst Huntera Stocktona Thompsona, uważany za klasykę gatunku — *Upadek i demoralizacja na Derby Kentucky*⁸ (*Kentucky Derby is Decadent and Deprived*, 1970).

Jako styl dziennikarski i technika narracyjna, gonzo charakteryzuje skrajny subiektywizm, luźne podejście do faktów i językowa hiperbola. Głównym bohaterem tekstu jest jego autor, osiłą fabularną — przygody o awanturniczym charakterze⁹.

Do wyznaczników stylu gonzo, poza swobodnym i zaangażowanym przeplataniem fikcji, narkotycznych wizji, mistyfikacji i przesady z relacjami z faktycznych wydarzeń, należy wyraźnie zarysowane, jawnie subiektywne „ja” autorskie, uwypuklone często przez użycie nieformalnego języka i slangu. Nie inaczej z językiem pracuje Szczerka. Na przykładzie jego *Ukoncete prosim vystup a nastup, śmiejące się bestie* spróbujmy przyjrzeć się, jakich problemów translatorskich może przysporzyć przekład, w tym wypadku na język czeski, tego typu tekstów.

6 Z. Szczerka, 2017: *Přijde Mordor a sežere nás aneb tajná historie Slovanů*. M. Lebduška, přel. Brno, Větrné mlýny.

7 Por. np.: rozważania Izabelli Adamczewskiej na temat elementów gonzo w twórczości reporterskiej Jacka Hugo-Badera oraz zasadności określenia jej mianem tekstów książki Szczerka: I. Adamczewska, 2014: *Wariacje na temat pewnego paktu: o dziennikarstwie „gonzo”*. „Czytanie Literatury: Łódzkie Studia Literaturoznawcze”, nr 3, s. 187—204; K. Frukacz, 2015: *Amerykańskie Nowe Dziennikarstwo po polsku? Transfer poetyk, problemy adaptacyjne*. „Biblioteka Postscriptum Polonistycznego”, nr 5, s. 49—61.

8 H.S. Thompson, 2013: *Upadek i demoralizacja na Derby Kentucky*. Z. Szczerka, tłum. „Ha!Art”, nr 41/1.

9 I. Adamczewska, 2014: *Wariacje na temat pewnego paktu...*, s. 187.

Wyzwaniem dla tłumacza niechybnie może być już sam fakt, że przedmiotem zainteresowania polskiego autora, a więc zarazem przedmiotem właściwej gatunkowi karykatury, jest rzeczywistość kultury języka docelowego. W związku z tym, że gonzo z rozmachem orientalizuje opisywane światy i uwypukla inność kulturową, można się domyślić, że w takiej konfiguracji nasileniu (w oryginale), a następnie zwielokrotnieniu (w przekładzie) ulegnie także dwubiegunowe zwykle napięcie pomiędzy egzotyzacją i udomowieniem elementów pochodzących z języka obcego. Tekst polskiego oryginału otwierają czeskie słowa wypowiedziane z megafonów w praskim metrze. Od nich także pochodzi pierwsza część tytułu omawianego tekstu¹⁰:

<p>— Ukoncete prosim vystup a nastup, dvere se zaviraji — mōwīł głos baby w praskim metrze, a ujarane chłopaki z Katowic aż się od śmiechu zataczały po wagonie.</p>	<p>„Ukončete prosím výstup a nástup, dveře se zavírají,“ říkal hlas ženské v metru a zhlení kluci z Katovic se smíchy váleli po vagonu.</p>
--	---

Pomimo niemaliej intensywności polskiego ruchu turystycznego w stolicy Czech i niezależnie od tego, że powtarzane komunikaty mogą zostać przez potencjalnego turystę, a późniejszego czytelnika zapamiętane, na poziomie literackim umieszczenie w pierwszych wersach tekstu wypowiedzenia w całości w języku obcym należy uznać za silną egzotyzację. Dopiero komentarz narratora wprowadza polskiego czytelnika w znany mu język i udamawia fragment obcości, po pierwsze, przez kontekstualizację wypowiedzi (informacja o tym, kto i gdzie wypowiada obce słowa), a po drugie, przedstawiając wyśmiewających ją Polaków. Potrzeba egzotyzacji tekstu źródłowego nie była jednak na tyle silna, by zachowane zostały czeskie znaki diakrytyczne. W dalszej części oryginału stosowany jest także zapis w spolszczonej pisowni, ma miejsce przekształcenie czeskiego rzeczownika w rzeczownik żywotny („chłopaki ryły z wystupa i nastupa”) oraz występuje jeden błąd frazeologiczny. W czeskim przekładzie wszystkie te zabiegi autorskie zostały ujednoczone i dostosowane do zasad obowiązujących w języku czeskim. Co ciekawe, w języku docelowym dopiero komentarz narratora (który w oryginale oswajał polskiego czytelnika

10 Cytaty z oryginału przytaczam za: Z. Szczerek, 2018a: *Ukoncete prosim vystup a nastup, śmiejące się bestie*. Dostępne w Internecie: <http://www.ha.art.pl/felietony/2795-ziemowit-szczerek-ukoncete-prosim-vystup-a-nastup-smiejace-sie-bestie.html> [dostęp: 26.08.2019]. Fragmenty przekładu cytuję na podstawie: Z. Szczerek, 2018b: *Ukončete prosím výstup a nástup, smějící se bestie*. M. Lebduška, přel. „Letní literární příloha A2”, č. 14. Dostępne w Internecie: <https://www.advojka.cz/archiv/2018/14/ukoncete-prosim-vystup-a-nastup-smejici-se-bestie> [dostęp: 26.08.2019]. W cytatach zachowano ortografię zgodną z oryginałem.

z obcojęzyczną wypowiedzią) ma szansę, by wprowadzić element udziwnienia. Czeski czytelnik tylko za sprawą narratora może dowiedzieć się, że komunikat z metra nie jest dla bohaterów neutralnym elementem znanej im audiosfery, lecz brzmi obco i może być nawet postrzegany jako śmieszny. Znacząca rola, jaka z założenia przypada narratorowi w stylistyce gatunku gonzo, w takiej sytuacji językowej przekładu zostaje jeszcze bardziej wzmocniona. Jak więc mówi narrator w obu wersjach tekstu?

W polskim oryginale narrator z wielką swobodą porusza się po współczesnej potocznej polszczyźnie, bez oporu inklinując ku wyrażeniom slangowym. Wydawać by się mogło, że dzięki bogactwu rejestrów różnych odmian języka czeskiego jedną z nasuwających się strategii przekładowych będzie w takiej sytuacji kompleksowe zastosowanie najbardziej potocznej odmiany (*obecná čeština*). Tłumacz rzeczywiście często ją wykorzystuje (*v černejch brejlích, cejtí se, vylejzá*), gdzie indziej używa jej tylko częściowo (*padělanýma rolexkama*), w innych miejscach zaś rezygnuje z potocznej odmiany języka czeskiego zupełnie (*nějaký rachitický Němec*). Niekonsekwencja ta jednak sprawia, że czeski narrator bardzo dynamicznie zmienia rejestr, co wobec narratora gonzo nie musi stanowić zarzutu, a przy odrobinie dobrej woli może nawet zostać zinterpretowane jako pewien sposób kompensacji kolokwialności języka oryginału. Z jawną próbą kompensacji mamy na przykład do czynienia w następującym fragmencie:

po pierwsze łało <i>jak pieron</i> , po drugie	zaprvé lilo <i>jako z konve</i> a zadruhé
<i>ni chuja</i> się nie znali na architekturze	<i>se ani trošku</i> nevyznali <i>ve zkurvený</i>
i te niekończące się ciągi kamienic	architektuře a ty nekončící řady
tylko ich wkurwiały.	<i>starejch baráků</i> je leda tak sraly.

W drugiej części przytoczonego wypowiedzenia tak leksykalnie, jak i fleksyjnie wyrównana zostaje eufemizacja slangowych i wulgarnych wyrażen oryginału. Podobna kompensacja wydaje się nieodzowna dla zachowania efektu komicznego narracji. Jednym z istotnych zadań wulgaryzmów jest bowiem pełnienie funkcji określonej przez Ilonę Biernacką-Ligieź jako ekspresywna i ludyczna¹¹. Pierwsza służy do wzmocnienia wyrażanych przez użytkownika uczuć, przy czym podkreśla się tu zamierzony lub spontaniczny charakter użycia wulgaryzmów. W obu sytuacjach udane wprowadzenie wulgaryzmu do wypowiedzi jest dosadne i celne. Z tym wiąże się druga funkcja tych leksemów — ludyczność, służą więc one również rozbawieniu odbiorcy.

Przyjrzyjmy się innym wybranym sformułowaniom z omawianego tekstu, dla których podobnej kompensacji slangowości w czeskiej wersji zabrakło.

11 Za: M. Garcarz, 2006: *Wulgaryzmy a przekład, czyli życie wulgaryzmów od oryginału do przekładu*. „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica Rossica”, nr 2, s. 162.

Oryginał	Przekład
a chłopaki w brecht	a kluky popadl záchvat
pokapowały się	zjistili
koleś	kluk
trzeba było co nowego gdzie skręcić	Museli někde sehnat něco novýho
nie do końca kumają	tak úplně nechápou
[...] jak wzburzone fale Nordsee nadupcają posepnie w brunatne skały Helgolandu	[...] jak bouřící vlny Nordsee ponuře mlátí do hnědých skal Helgolandu

Na ich przykładzie można zaobserwować tendencję — opisywaną niejednokrotnie przez krytyków przekładu¹² — zmierzającą do eufemizacji wulgaryzmów w procesie przekładu na język obcy oraz do tego, aby przekład sporządzony został w rejestrze języka docelowego sytuującym się znacznie bliżej osi neutralnego języka literackiego niż oryginał. Julian Maliszewski zwraca uwagę na to, że tłumacz pełniący rolę „bezpiecznika” pomiędzy dwoma wspólnotami komunikacyjnymi stosuje „ekwiwalencję neutralizującą”:

Jedynym sposobem na tłumaczenie augmentywnych, inwektyw i wulgaryzmów pozostaje więc metoda „higienizacji”, łagodzenia przykrych skutków ich percepcji poprzez stosowanie zamienników akceptowanych przez przeciętnych użytkowników języka narodowego. Istotą takiego łagodzenia jest neutralizacja „dramatycznych” środków ekspresji poprzez stosowanie akceptowanych zamienników¹³.

W przytoczonych przykładach widać, jak trudne może okazać się dotrzymanie kroku bogatej stylistyce języka potocznego (poza wyrażeniami slangowymi w tekście tłumaczenia zatarciu uległ także znak regionalny, nieco sprośne podhalańskie *nadupcają*). Maliszewski podkreśla, że stosowanie neutralizacji w przekładzie, choć rozpowszechnione, „prowadzi do ujemnego bilansu semantycznego przy porównaniu translatu z pierwowzorem”¹⁴.

12 O problematyce związanej z przekładem wulgaryzmów pisała Paulina Pycia, zob. P. Pycia, 2012: *Przekraczając granice. Problem przekładu wulgaryzmów i przekleństw*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 3, cz. 1, s. 135—148. Por. też: P. Fast, red., 2007: *Studia o przekładzie. Tabu w przekładzie*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk—Częstochowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej. O specyfice przekładu wulgaryzmów w świecie przekładu audiowizualnego por. też: M. Hądzlik-Białek, 2018: *Metody przekładu wulgaryzmów w tłumaczeniu filmowym w kontekście przemian w komunikacji językowej*. „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal”, nr 3 (1). Dostępne w Internecie: www.journal.tertium.edu.pl, <http://dx.doi.org/10.7592/Tertium2018.3.1.Hadzlik> [dostęp: 28.08.2019].

13 J. Maliszewski, 2007: *Wulgaryzmy — tabu w pracy tłumacza*. W: P. Fast, red.: *Studia o przekładzie. Tabu w przekładzie...*, s. 49.

14 Ibidem, s. 56.

Z kolei w poniższym przykładzie czeskie tłumaczenie nie tylko w słowach narratora nie jest tak silnie nacechowane stylistycznie jak oryginał (końcówki *-ýma*, *-ama* w innych okolicznościach typowe dla nieformalnej czeszczyzny, w przypadku nazw kończyn są zgodne z zasadami wysokiego języka literackiego), lecz traci również efekt komizmu w wypowiedzi bohatera, pomimo użycia silnego wulgaryzmu w przekładzie:

— <i>Ty dziuro w dupie!</i> — krzyczał	„ <i>Ty čuráku!</i> “ křičel Němčik
Niemczyk po niemiecku, okładając	německy a plácal nihilistu
nihilistę <i>po ryju</i> wątlými łapkami.	<i>po hubě</i> hubenýma ručkama.

Tłumacz, jak widać, nie starał się uniknąć wprowadzenia w języku docelowym wyrażenia wulgarne*go* i nie ma powodu, by przypuszczać, że przesunięcie semantyczne wynika z potrzeby chronienia jakiegoś tabu kulturowego (zwłaszcza z uwagi na fakt, że czeskie popularne wulgaryzmy mają podłoże skatologiczne częściej niż wulgaryzmy polskie). Zastosował jednak wyzwisko banalne, potoczne. Tymczasem wyzwisko użyte przez Szczerka w oryginale, poza tym, że również jest wysoce niewybredne, posiada także duży ładunek emocjonalny i silne nacechowanie humorystyczne wynikające z niecodzienności jego zastosowania. W korpusach można je odnaleźć także w literaturze pięknej, na przykład w monologu policjanta w *Antygonie w Nowym Jorku* Janusza Głowackiego¹⁵ lub w niektórych tekstach beletrystycznych Marka Krajewskiego¹⁶. W obu tych literackich przypadkach jasny jest kontekst języków obcych, z których wynika wprowadzenie niecodziennego wyzwiska: angielskiego *asshole* w tekście Głowackiego, którego akcja rozgrywa się w Nowym Jorku, i niemieckiego *Arschloch*, w książkach Krajewskiego ilustrujących niemieckie realia przedwojennego Wrocławia. Nie inaczej jest w cytowanym tekście Szczerka, co dla osiągnięcia jeszcze silniejszego efektu komicznego podkreśla narrator, powtarzając: „krzyczał Niemczyk po niemiecku”.

W modelu komunikacyjnym przywołany przekład spełniłby niechybnie swoją rolę: nadawca obraźliwie wyzywa odbiorcę przy użyciu słownictwa anatomicznego. Jednak w przekładzie literackim, artystycznym taki przekaz ulega spłaszczeniu, podobnie jak w przypadku użytego w tekście przez epizodyczną postać Niemca wyzwiska „amerykański świński pies” (niem. *Schweinehund*), przetłumaczonego po prostu jako „americká svině”. Efekt komizmu wynika tu bowiem ze spotkania niemieckiego podłoża językowego mówcy i dosłow-

15 J. Głowacki, 1992: *Antygonia w Nowym Jorku*. „Dialog”, nr 10, s. 17.

16 M. Krajewski, 2018: *Mock. Pojedynek*. Kraków, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, [strony nienumerowane, ebook]. Dostępne w Internecie: https://books.google.cz/books/about/Mock_Pojedynek.html?id=zLtoDwAAQBAJ&redir_esc=y [dostęp: 10.09.2019].

nego tłumaczenia jego wypowiedzi na język narratora (w oryginale — polski). Dosłowne przetłumaczenie wyrażenia na zasadzie niemiecko-polskiej kalki językowej charakteryzuje postać, uzmysławia użyty przez nią język, mowę, akcent. Aby przekład takiego fragmentu na inny język był pełnowartościowy, powinien także zawrzeć w sobie owo udziwnienie, egzotyzację niemieckiego wyzwiska, osiągniętą przez pozorną (ponieważ odwróconą) nieudolność, jaka towarzyszy często każdemu, kto kiedykolwiek próbował przeklinać w języku obcym.

Jeżeli tekst literacki ma uniknąć popadnięcia w pustą ordynarność lub nawet śmieszność spowodowaną niezręcznym zastosowaniem potocznej frazy, przekleństwa czy wyzwiska, użycie slangu wymaga od autora niebываłej wrażliwości językowej i stylistycznej. Podobnie rzecz ma się z przekładem. Tabuizacja wulgaryzmów, o której pisał Maliszewski, grozi zaś traktowaniem niewyszukanych, lecz pełnych ładunku artystycznego środków tak samo jak błędów i ułomności tekstu w języku oryginału. Na przykładzie przytoczonych w artykule fragmentów widać, jak istotna może okazać się rzetelna i staranna praca z idiosynkrazjami oryginału, dzięki której czytelnik przekładu być może zostanie zmuszony do tego, by potykać się z tekstem na poziomie aksjologicznym, ale otrzyma do lektury pełnowartościowy tekst literacki. Także narrator niewiarygodny, z jakim niewątpliwie mamy do czynienia w tekstach dziennikarstwa gonzo, wymaga wiarygodnego przekładu swoich językowych ekscesów.

Literatura

- Adamczewska I., 2014: *Wariacje na temat pewnego paktu. O dziennikarstwie gonzo*. „Czytanie Literatury. Łódzkie Studia Literaturoznawcze”, nr 3 (1), s. 187—204.
- Fast P., red., 2007: *Studia o przekładzie. Tabu w przekładzie*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk—Częstochowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej.
- Frukacz K., 2015: *Amerykańskie Nowe Dziennikarstwo po polsku? Transfer poetyki, problemy adaptacyjne*. „Biblioteka Postscriptum Polonistycznego”, nr 5, s. 49—61.
- Garcarz M., 2006: *Wulgaryzmy a przekład, czyli życie wulgaryzmów od oryginału do przekładu*. „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica Rossica”, nr 2, s. 159—173.
- Hądziak-Białek M., 2018: *Metody przekładu wulgaryzmów w tłumaczeniu filmowym w kontekście przemian w komunikacji językowej*. „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal”, nr 3 (1). Dostępne w Internecie:

- www.journal.tertium.edu.pl/index.php/JaK/article/view/65/116 [dostęp: 28.08.2019].
- Maliszewski J., 2007: *Wulgaryzmy — tabu w pracy tłumacza*. W: P. Fast, red.: *Studia o przekładzie. Tabu w przekładzie*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk—Częstochowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, s. 41—60.
- Osadnik W.M., 2007: *Przeklinanie na ekranie, czyli o tłumaczeniu wulgaryzmów w napisach filmowych*. W: P. Fast, red.: *Studia o przekładzie. Tabu w przekładzie*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk—Częstochowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, s. 61—73.
- Pieńkowska M., 2009: *Poprawne tłumaczenia z błędami. O tłumaczeniu błędów językowych użytych jako zabieg literacki*. „Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu”, nr 5, s. 165—174.
- Pycia P., 2012: *Przekraczając granice. Problem przekładu wulgaryzmów i przekleństw*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 3, cz. 1, s. 135—148.
- Szczerek Z., 2017: *Přijde Mordor a sežere nás aneb tajná historie Slovanů*. M. Lebduška, přel. Brno, Větrné mlýny.
- Szczerek Z., 2018a: *Ukoncete prosim vystup a nastup, smějace się bestie*. Dostępne w Internecie: <http://www.ha.art.pl/felietony/2795-ziemowit-szczerek-ukoncete-prosim-vystup-a-nastup-smiejace-sie-bestie.html> [dostęp: 26.08.2019].
- Szczerek Z., 2018b: *Ukončete prosím výstup a nástup, smějíci se bestie*. M. Lebduška, přel. „Letní literární příloha A2”, č. 14. Dostępne w Internecie: <https://www.advojka.cz/archiv/2018/14/ukoncete-prosim-vystup-a-nastup-smejici-se-bestie> [dostęp: 26.08.2019].
- Thompson H.S., 2013: *Upadek i demoralizacja na Derby Kentucky*. Z. Szczerek, tłum. „Ha!Art”, nr 41/1.

Joanna Derdowska

„A kluky popadl záchvat“ — Komentář k *Bibliografii překladů
polské literatury v České republice v roce 2018*

RESUMÉ | Článek začíná stručným komentářem bibliografie překladů polské literatury do českého jazyka v roce 2018, kterou charakterizují tendence vydávání osvědčených titulů, žánrové a dětské literatury. Na základě časopisecky publikovaných fragmentů překladu prózy Ziemowita Szczereka autorka následně pojednává o některých možných důsledcích tabuizace slangového jazyka a vulgarismů v procesu překladu textů gonzo žurnalistiky do cizího jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA | polská literatura v překladu, kritika překladu, gonzo, slang, eu-femizace

Joanna Derdowska

“And the guys cracking up” — Commentary on *The Bibliography of Translations of Polish Literature in the Czech Republic in 2018*

131

SUMMARY | The bibliography of Polish literature translated into Czech in 2018 is characterized by a tendency to publish popular and commercially attractive titles: genre fiction and literature for children. The author is concerned with sample passages from Ziemowit Szczerek's translations of prose published in the *A2* literary magazine and discusses possible consequences for the target language of the euphemisation of slang and vulgarisms in the translation of gonzo journalism texts.

KEYWORDS | Polish literature in translation, translation criticism, gonzo, slang, euphemisation

JOANNA DERDOWSKA | dr nauk humanistycznych, adiunkt na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; literaturoznawczyni. Sporą część swej pracy badawczej poświęciła problematyce przestrzeni miejskiej. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na obszarach, w których literatura spotyka się z antropologią i badaniami kulturowymi. Autorka dwóch monografii: *Praskie przemiany. Sacrum i desakralizacja przestrzeni miejskiej Pragi* (Kraków 2006) oraz *Kmitavá mozaika. Městský prostor a literární dílo* (Praha 2011).

Przekłady macedońsko-polskie i polsko-macedońskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

